Seks år fra hundre

Av Edmund Schilvold

Publisert i Moss Dagblad

I en alder av snart 94 år bor Kirsten Kopperud alene hjemme i det samme lille huset i Hermods gate som foreldrene bygde da hun var jentunge. Hennes liv begynte i en tid som er glemt av de fleste, og ennå er hun klar som krystall i sinnet.

Kopperud ble født i Værlegata i den 14. juli 1911. Moren hennes het Mina Eskelund, og var, som de aller fleste mødre på den tiden, hjemmeværende. Faren hennes het Martinius, og var smed og hovslager, og dem var det heller få av, så han var heldig stilt.

- Hovslager er det vel mange nå som ikke vet hva er. Jeg kalte det hesteskomaker, jeg, da jeg var liten. Det var altså yrket til faren min, og han ble ansatt hos vognmann Brynildsen i Storgata, like overfor der det nå heter Limpinnen. Det var datidens drosjestasjon. Du skulle sett det stedet, en stall med toogtyve spiltau til hestene, og der hadde han pene plater med navn over hver eneste hest, og på veggene var det svære kroker med seletøy og regnslag til hver enkelt. Ja, det var et syn å se, for sånn orden og så fint var det der. Like ved hadde faren min smie. Han var som en biltekniker nå, for hestene var jo så viktige da. Det var lenge før det ble vanlig med biler. Jeg var vel en ti år da jeg så en bil for første gang, og siden fløy vi jo beina av oss for å få et glimt av dem når vi hørte dem komme, smiler Kopperud. En liten og nett dame med sølvgrått hår.

Faren til Kopperud var en av de første som kjøpte tomt i området ovenfor Grimsrød gård. Der det nå er fullt av bolighus, var det den gangen skog og store jorder, og der Hermods gate går, førte en sti til Reierskogen og Alby. Egentlig hørte tomten til den i våre dager glemte gården Helgerød, men de fleste kalte da som nå området for Grimsrød.

- Det var vel omkring 1920 vi kom hit. Før det hadde vi rom i det tredje huset på høyre hånd etter Hoppertoppen, et stort, firkantet hus med karnapp og sånt, og det var jo fint, vet du, når man hadde et vindu med karnapp.

Trafikk var nesten ikke-eksisterende. Kom det et hestekjøretøy et sted, fløy de lange veier bare for å se det, for selv det var en raritet. Fikk de henge litt bakpå vogna, var det toppen av glede. Ellers hadde de ikke mer moro enn de laget selv.

- Vi jentungene satt i veikanten og spilte tripp, trapp, tresko, hinket paradis og gjorde sånne ting som vi fant på selv. Vi lekte med oss selv, og hadde ingen til å hjelpe oss eller fortelle oss hva vi skulle ta oss til. Fikk vi et tau så vi kunne hoppe med det, så var det noe fryktelig fint. Det var jo veldig små kår, vet du. Forskjellen fra da til nå, den er ikke til å tro, sier hun.

- Ungene i dag vet jo så mye, og er med på alt mulig. Vi fikk aldri lov til slikt. Vi skulle helst bare sitte ved kjøkkenbordet, vi, mens de voksne pratet i stuen. Sånn var det. Det var en helt annen disiplin. En helt annen, sier hun hoderystende.

- Når vi kom på besøk til en tante på Rosnes, så satt vi der, søskenbarna, og da vi fikk en skål med et par, tre skiver brød og et kakestykke og et glass melk, og det var også fryktelig fint, skal jeg si deg, å få lov til å være med

mamma og pappa når de skulle bort for å drikke kaffe. Det var ikke alle tanter som ville ha ungebesøk, skjønner du.

- Så var vi jo så heldige at vi hadde skogen rett bak huset, og oppe i åsen var det tre dammer, største, mellomste og minste Firfirsla, med firfirsler og frosker i, og det var jo mer enn nok moro, å se på dem. Om høsten, når det ble is på vannet, hogde vi isflak og fløy på uti der på dem. Det var ille morsomt, det var en av de store gledene våre. Vi foretok oss ingen verdens ting som kostet penger, vet du, å langt ifra, sier hun, og himler med øynene. Av turer husker hun særlig de til Tronvikstranda og slettene ved Framnes.

Store ungeflokker var det normale. Åtte barn var ikke uvanlig, og noen hadde ti eller elleve. Slik sett var Kopperud nærmest privilegert.

- Jeg hadde det jo veldig godt, for jeg var enebarn. Men på den ene siden hadde vi en familie med fem unger, og på den andre en med åtte, så det ble jo store forskjeller. Når det var én mor på åtte unger, og én mann til å gå på Hverven, som vi sa, måtte det bli vanskelig, sier Kopperud.

- Det var også stor forskjell på ”døm fine”, som vi sa, og oss arbeiderbarn. I dag er det liksom ingen som er arbeidere lenger. Arbeiderpartiet kom seg jo opp etter hvert, og Gerhardsen løftet oss opp og satte oss på høyde med alle andre mennesker. Det var jo mange av oss som hadde like godt vett som ”døm fine”, og vi var vel ofte minst like dyktige på skolen som dem, når vi bare fikk sjansen, sier Kopperud.

Huset Kopperud nå bor i, var hun selv med på å bygge. Da var hun ikke mer enn ti – femten år.

- Pappa var veldig glad da han fikk kjøpt denne tomta. Så grov vi ut kjelleren med spett og spade og bøtte, og her er det kjeller under hele

huset. Det er det ikke mange som har, som har et så gammelt hus. Senere steinsatte vi muren rundt, og da var jeg med på å bære stein til alt sammen. Jeg kunne ikke fly og leke, når mamma og pappa hadde så mye å gjøre. Pappa kom hjem mellom fem og seks, og da var det bare for han å få seg litt mat og holde på til klokka ti med huset. Det var lange dager, men det var sånn for alle da, understreker hun.

Etter de første årene på Søndre Jeløy skole, begynte hun middelskolen, og det var slett ikke vanlig den gangen.

- Det var det jo nesten ingen arbeiderunger som gjorde, vet du. Den gangen kostet det å gå på middelskolen, og det var det ikke mange med ungeflokker som hadde råd til. Det var vel nesten ikke mer enn én fra hver bygd som fikk muligheten. Vi betalte ni i måneden det første året, elleve det andre, og tretten det siste, forteller hun.

- Nå er det jo jevnet ut alt sammen. Det gjorde han Einar Gerhardsen, og han Tranmæl. Han var ille flink. Jeg husker 1. mai på Tulinløkka i Oslo, jeg var vel omtrent tyve år den gangen, da sto han Tranmæl der på en platevogn og holdt tale til folket, og det er det første jeg kan huske av arbeiderbevegelsen. Da sa mamma til meg at jeg måtte passe meg, ikke stikke meg fram noe sted, bare tie stille og stå bakerst i køen. Da Arbeiderpartiet brøt seg ut og frem, da var de bekymret. Det var jo bare Høyrefolka som hadde noe å si. Pengene betydde veldig mye. Men da vi andre fikk gå på skoler, og fikk vite litt mer, vi og, da tok vi hånd i hanke, alle sammen, sier hun bestemt.

Sommertid var det mange som leide ut til ”de fine”, og da Kopperud var atten, kom en frue på besøk fra et hus i nærheten. Da hun kom igjen noen dager senere, og spurte hun moren hun kunne få med datteren hennes inn til Oslo som tjenestejente.

- Da var ikke pappa inne, men mamma svarte ja, hun syntes det var bra, at jeg fikk komme til et ”pent hjem”, som vi sa. Så kom faren min inn fra jordet her ute, vi brukte jo hver kvadratmeter til å dyrke noe nyttig, og jeg fortalte gledesstrålende at jeg skulle få reise til Oslo og bli tjenestepike. Da reiste han seg opp og slo hendene i bordet og sa ”Å gid, Mina, jeg tror du er blitt rusk, jeg! Skal du sende tøssungen lukt til hælvete?” Det husker jeg så godt. Han syntes det var fæle greier, at jeg skulle reise til Kristiania. Vi hørte jo aldri noe bra om den byen, og det var mye tryggere på Jeløya, mente han. Men det skulle ikke mye til for å sjokkere oss, heller. Vi var jo så strengt oppdratt, og vi hadde så veldig respekt for alt, både det vi eide og det vi lånte, og det vi så ute. Det kunne ikke falle oss inn å ta noe som tilhørte andre, påpeker Kopperud.

- Men jeg hadde det veldig godt hos den gamle fruen, jeg. Hun het Tambs-Lyche, og det var jo et fint navn. Jeg skulle følge henne på turer, og spise ved spisebordet sammen med dem. Det var en veldig stor overgang for meg, men jeg fikk jo en veldig pen oppdragelse der.

- Jeg husker jeg gikk oppover Karl Johan med en tante av meg, og så pekte hun på dette store, firkantede huset oppå toppen, og sa: ”Ja, det er slottet, Kirsten”. ”Nei da, det er da ikke slottet det?” svarte jeg. Det var ikke tårn på det, slik jeg hadde sett i billedbøkene, og da kunne det ikke være noe slott. Så det tok det lang tid før jeg aksepterte, ler Kopperud.

Noen år etter ble Kopperud gift, og i 1942 flyttet hun og ektemannen Knut tilbake til Kirstens barndomshjem på Jeløy. Siden har det skjedd store forandringer på Søndre Jeløy.

- Det er mange som har vært imot all denne utbyggingen av Jeløen, og det kan jeg godt forstå, for det kunne vært godt å ha denne vakre øya liggende

litt mer for selv. Det er ikke riktig å la den bli en del av byen. Jeg regner meg ikke som patriot når jeg sier det, jeg regner meg heller som fornuftig, for denne Jeløen var så deilig at den burde ha fått ligge der som en perle, sier Kopperud, som kan se tilbake på et langt og godt liv, og håper å bli boende hjemme så lenge hun kan.